

BARBARA BRUZIEWICZ-MIKŁASZEWSKA

Profesor Julius Bruck (1840–1902) – wrocławski stomatolog, lekarz i prekursor europejskiej endoskopii – w stulecie śmierci

Professor Julius Bruck (1840–1902) Wrocław physician and dentist-pioneer of european endoscopy – on his 100 death anniversary

Katedra i Zakład Protetyki Stomatologicznej AM we Wrocławiu

Julius Bruck (ryc. 1) urodził się 6 października 1840 r. we Wrocławiu jako najstarszy syn znanego wówczas wrocławskiego dentystry Jonasa Brucka (1813–1883). Jego ojciec studiował dentystrykę w Berlinie, gdzie na tamtejszym uniwersytecie istniało jedyne wówczas w Niemczech studium dentystryczne. Jonas Bruck pisywał artykuły do „Der Zahnarzt” [1] oraz był autorem podręcznika dentystryki wydanego w 1850 r. „Zahnarzt und Arzt. Lehrbuch der Zahnheilkunde” [2]. Julius Bruck zamilowanie do stomatologii wyniósł z domu rodzinnego, bardzo wcześnie zainteresował się dentystryką dzięki ojcu, który dostrzegł talent syna i właściwie go ukierunkował. Studiował we Wrocławiu,

Ryc. 1. Prof. dr med. Julius Bruck (1840–1902)

Fig. 1. Professor Julius Bruck M.D. (1840–1902)

Berlinie, Bonn i w Paryżu. Jako osiemnastolatek w 1858 r. uzyskał dyplom dentystry i pracował w gabinecie ojca [3–6]. Następnie studiował medycynę i promocję doktorską uzyskał w 1866 r. w Erlangen, gdzie zajmował się wziernikowaniem pęcherza i cewki moczowej. Doświadczenia te wykorzystał w diafanoskopii zębiny. W 1870 r. uzyskał aprobację, by pracować jako lekarz.

Jako jeden z pierwszych zajął się oświetlaniem jamy ustnej rozżarzoną do białości drucikiem platynowym, wcześniej używanym do przyżegania miazgi zębów (Moritz Heider w Wiedniu, we Wrocławiu – w 1845 r. Jonas Bruck) [7, 8]. Julius Bruck stworzył podstawy diafanoskopii przechodząc od galwanokaustyki, w której wykorzystywano efekt elektrotermiczny niszczący tkanki do galvanoendoskopii. Zainspirowany doświadczeniami ojca, który jako pierwszy używał galwanokautera ze szpicem elektrycznym [9, 10] i książką Albrechta Theodora Middeldorpha opublikowaną we Wrocławiu w 1854 r. „O zastosowaniu galwanokaustyki w medycynie” (Die Galvanokaustik ein Beitrag zur operativen Medicin), w czasie studiów w Paryżu zajął się tym zagadnieniem. Stomatoskop Brucka i jego zastosowanie oraz praca „La carie centrale des dents” zostały nagrodzone przez Akademię Francuską.

Julius Bruck skonstruował swój instrument przede wszystkim do oświetlania jamy ustnej i diafanoskopii miazgi zęba, co miało kapitalne znaczenie dla diagnostyki chorób jamy ustnej i zębów przed odkryciem promieni RTG i przed wynalezieniem żarówki przez Thomasa A. Edisona.

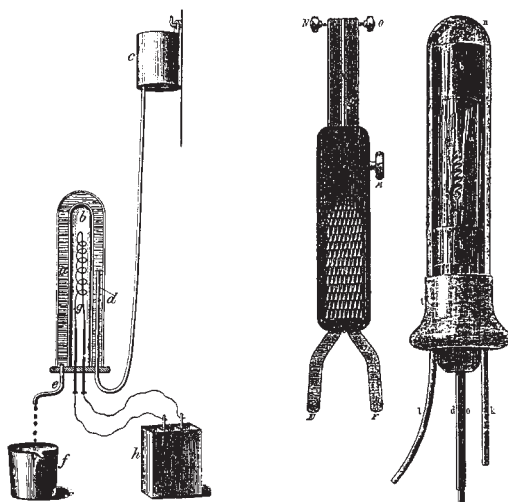

Ryc. 2. Strona tytułowa książki „Das Urethroskop und das Stomatoscop” wydanej w 1867 we Wrocławiu

Fig. 2. The cover page of the book issued in 1867 in Wrocław

W 1867 r. we Wrocławiu opublikował pracę „Das Uretroskop und das Stomatoscop zur Durchleuchtung der Blase und ihrer Nachbartheile und das Stomatoscop zur Durchleuchtung der Zähne und ihrer Nachbartheile” (ryc. 2) [7, 8, 10], która wniosła trzy epokowe rozwiązania w konstrukcji diafanoskopu:

1) zainstalowanie źródła światła na końcu diafanoskopu – cystoskopu,

2) zastosowanie najsilniejszego, osiągalnego źródła światła (przed wynalezieniem żarówki),

3) chłodzenie stałym przepływem zimnej wody w szklanej rurce o podwójnej ścianie (ryc. 3).

W 1875 r. ginekolog Justus Schramm–Vogelsang z Drezna, jako pierwszy zastosował wynalazek Brucka do przezpochwowej diafanoskopii jamy brzusznej u kobiet z guzami jajnika i macicy.

Schramm zapoznał swojego młodego asystenta Maksymiliana Nitze z praktycznym użyciem diafanoskopu Brucka w klinice. Zainspirowany tym instrumentem Nitze, z energią zajął się problemem endoskopii i w 1876 r. przedstawił swój własny model cystoskopu, który opatentował wraz z Bruckiem. Istotnymi innowacjami w porównaniu z wcześniejszym stomatoskopem i uretroskopem Brucka było to, że źródło światła umieścił na końcu cystoskopu i powiększył pole widzenia za pomocą odpowiedniego połączenia soczewek i czterokątnego szklanego pryzmatu. Od lat osiemdziesiątych XIX w. ciągle ulepszano cystoskop Nitze’go. Jego kształt i zasadnicza konstrukcja przetrwały do dziś. Tylko oświetlenie przeniesiono w latach sześćdziesiątych XX w. na zewnątrz ciała badanego po wynalezieniu tzw. zimnego światła (optyczne włókna szklane – światłowody).

Julius Bruck habilitował się 14 lipca 1871 r. na Uniwersytecie Wrocławskim na podstawie pracy „Przyczynek do histologii i patologii miazgi zębowej (Beiträge zur Histologie und Pathologie der Zahnpulpa) przygotowanej w Instytucie Anatomii Patologicznej Wydziału Medycznego pod kierunkiem Wilhelma Waldeyera [11–15] (ryc. 4).

Jako docent otworzył w 1873 r. prywatny instytut dentystyczny najpierw przy dzisiejszej ulicy Łaciarskiej (Altbusserstrasse), potem przy dzisiejszym placu Kościuszki 2 (Gartenhaus Tautentzienplatz 2), który był powiązany z Uniwersytetem Wrocławskim, a studenci byli wpisani na Wydział Filozofii (sic!) [16, 17]. Instytut Brucka miał charakter nie tylko usługowy, lecz również dydaktyczny dla studentów stomatologii.

W 1882 r. powstało Studenckie Towarzystwo Dentystyczne (Der Odontologische Verein) o symbolicznych barwach: białej, czerwonej i żółtej [18, 19].

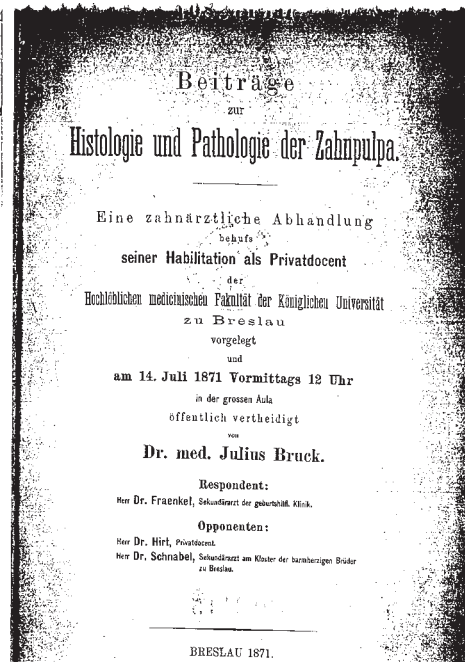
Prywatny Instytut Brucka został upaństwowiony zarządzeniem ministra z dnia 25 kwietnia 1890 r. i uznany oficjalnie za Katedrę Wydziału Lekarskiego Uniwersytetu.

W 1891 r. Julius Bruck został mianowany profesorem i kierownikiem oddziału protetyki (Zähntechnische Abteilung). Już w 1894 r. Instytut Dentystyki otrzymał srebrny medal z okazji

Ryc. 3. Diafanoskop Brucka (1867 r.)

Fig. 3. Diafanoscop of Bruck (1867)

Herrn
Dr. Wilhelm Waldeyer,
ordentlichem Professor an der königlichen Universität und Director
 des königlich pathologisch-anatomischen Instituts zu Breslau,
 Ritter etc. etc.
 widmet diese Blätter
 als
 Zeichen tiefster Hochachtung
 der
 Verfasser.

Ryc. 4. Pierwsza habilitacja stomatologiczna w Prusach
Fig. 4. The first prussian habilitation thesis in dentistry

międzynarodowego kongresu stomatologów w Rzymie. Studia stomatologiczne we wrocławskim Zahnärztliches Institut trwały 7 semestrów. Trzy pierwsze semestry, przedkliniczne, kończyły się częstkowym egzaminem stomatologicznym, potem następowały 4 semestry kliniczne kończące się egzaminem głównym. Po zdaniu egzaminu następowała aprobata na stomatologa. Po uzyskaniu prawa wykonania zawodu można było ubiegać się o tytuł doktorski, czego warunkiem było napisanie oraz opublikowanie pracy doktorskiej, obronienie jej oraz zdanie wymaganego egzaminu ustnego [20].

Od 1895 r. studenci stomatologii mieli własną czytelnię: Der Leserkreis der Studierenden der Zahnheilkunde. Instytut utrzymywał się z własnych wpływów, a niedobory pokrywało ministerstwo. Już w pierwszych latach studiowali studenci z Austrii, Węgier, Szwecji, Norwegii, Wielkopolski, Pomorza oraz Warmii i Mazur. Jeszcze za czasów Brucka Instytut w 1901 r. otrzymał nową siedzibę przy obecnej ulicy A. Cieszyńskiego 17/19 (Am Burgfeld 17/19, po dawnej Uniwersyteckiej Klinice Ocznej). W 1895 r. instytut wrocławski, wśród podobnych placówek w Niemczech zyskał opinię najlepszego, wysoko cenionego także poza granicami Niemiec.

Julius Bruck w 1895 r. ze względów zdrowot-

nych przeszedł na emeryturę, ale do końca życia prowadził prywatną praktykę stomatologiczną w godz. 9.00–12.00 w gabinecie przy ul. Świdnickiej 27 [21, 22].

Profesor medycyny i pierwszy docent stomatologii Uniwersytetu Wrocławskiego, prekursor nowoczesnej europejskiej endoskopii zmarł we Wrocławiu 100 lat temu 20 kwietnia 1902 r. Był członkiem Królewsko-Cesarskiej Akademii Nauk Przyrodniczych i innych Towarzystw Naukowych oraz Rycerzem Królewskiego Koronnego Orderu.

Został pochowany w grobowcu rodzinnym (m II wewn., nr 91) na Starym Cmentarzu Żydowskim przy ul. Ślężnej [23] (ryc. 5).

Nekropolia ta jest miejscem spoczynku wybitnych ludzi, zasłużonych dla Wrocławia, Śląska i Europy, dziś często zapomnianych, a o których było głośno w swojej epoce.

Jego syn Walther Wolfgang Bruck kontynuował rodzinne tradycje stomatologiczne i był również uniwersyteckim profesorem stomatologii we Wrocławiu. W 1925 r. w uznaniu zasług został mianowany doktorem *honoris causa* Uniwersytetu Wrocławskiego.

W 300-lecie Uniwersytetu Wrocławskiego o tej „dynastii” wrocławskich stomatologów – uczonych winniśmy pamiętać.

Ryc. 5. Grobowiec rodzinny prof. dr. med. Juliusa Brucka na Starym Cmentarzu Żydowskim przy ul. Ślężnej we Wrocławiu, stan z 20 kwietnia 2002 r.

Fig. 5. Prof. Julius Bruck – Family grave on Old Jewish Cemetery in Wrocław (Ślężna street), picture taken on 20th April 2002

Najważniejsze publikacje Juliusa Brucka

- [1] Die Galvanokaustik in der zahnärztlichen Praxis. Leipzig 1864.
- [2] Die Krankheiten des Zahnfleisches. Leipzig 1865.
- [3] Das Urethroscop zur Durchleuchtung der Blase und ihrer Nachbartheile und das Stomatoscop zur

Durchleuchtung der Zähne und ihrer Nachbartheile durch galvanisches Glühlicht, Breslau 1867.

- [4] Die angeborenen und erworbenen Defekte des Gesichts und der Kiefer, Breslau 1870 (Atlas).
- [5] Beiträge zur Histologie und Pathologie der Zahnpulpa Breslau 1871 (praca habilitacyjna).
- [6] Das Stomatoscop und Urethroscop und galvanisches Glühlicht.

Piśmiennictwo

- [1] **Bruck J.:** Praktische Bemerkungen über das Plombiren kariöser Zähne, von Bruck, praktischem Zahnarzt in Breslau. Der Zahnarzt. Erster Jahrgang, 1846 Verlag von Albert Foerstner 1846, I, Nr 11, 337. Bibl. Wyd. Lek.-Stom. AM we Wrocławiu.
- [2] **Cieszyński A.:** Die Erweiterung der bisherigen zahnärztlichen Ausbildung zum stomatologischen Studium. Berichten des IX Internationalen Zahnärztekongress F.D.J. Urban & Schwarzenberg, Wien 1936. 473.
- [3] Biographisches Lexicon der hervorragenden Ärzte. Urban & Schwarzenberg, Wien und Leipzig 1884, 257.
- [4] Biographisches Lexicon hervorragenden Ärzte des neunzehnten Jahrhunderts – biogram J. Brucka. Urban & Schwarzenberg, Berlin-Wien 1901, 592.
- [5] Encyklopedia Wrocławia. Biogram J. Brucka, Wydawnictwo Dolnośląskie, Wrocław 2000.
- [6] **Enser N.:** Prof. Julius Bruck – Pionier der Zahnheilkunde. Z.M. 1992, 22, 68.
- [7] **Zajączkowski T., Zamann A. P., Zamann A. M.:** Julius Bruck (1840–1902) wrocławski dentysta. Endoskopia między Ph. Bozzinim a M. Nitze. Urol. Pol. 1999, 49, 1, 119–124.
- [8] **Zamann A. P., Zajączkowski T.:** Julius Bruck (1840–1902). Sein Beitrag zur Weiterentwicklung der Endoskopie Urologie (B) 2002, 42, 35–39. Springer-Verlag 2002.
- [9] **Baron A., Baron P.:** Stomatologia w malarstwie. Oficyna Parol. Kraków 1999, 208.
- [10] **Bruck J.:** Die Galvanokaustik in der zahnärztlichen Praxis. Bibl. Uniwer. Wrocł. Sygn. II 1084101, Leipzig 1864.
- [11] **Bruck J.:** Beiträge zur Histologie und Pathologie der Zahnpulpa. Bibl. Uniwer. Wrocł. Sygn. II 1082415, Breslau 1871.
- [12] **Zimmer M.:** Informacja własna. Strasburg 1999.
- [13] **Bruzewicz-Mikłaszewska B.:** Odślonięcie tablicy pamiątkowej z okazji 130-lecia Uniwersyteckiej Stomatologii we Wrocławiu i 60-lecia śmierci prof. Antoniego Cieszyńskiego. Gazeta Uczelniana AM we Wrocławiu, 2002, 4 (64), 15.
- [14] **Bruzewicz-Mikłaszewska B.:** Jubileusz 130-lecia Stomatologii Uniwersyteckiej we Wrocławiu. Gazeta Uczelniana AM we Wrocławiu, 2001, 7 (56), 16–17.
- [15] **Bruzewicz-Mikłaszewska B.:** Dentyści spod Karkonoszy. Uniwersytet Wrocławski, 2002, 1/9, 10.
- [16] **Kozuszek W.:** Rys historyczny Wydziału Medycznego Uniwersytetu we Wrocławiu 1811–1945. W: „Udział medycyny wrocławskiej w rozwoju nauk medycznych w ujęciu historycznym. Wybrane kierunki. AM, Wrocław 2000, 61–63.
- [17] **Smereka J.:** Studia stomatologiczne na Uniwersytecie Wrocławskim do roku 1945. Wrocł. Stom. 1975, 7–17.
- [18] **Pater M.:** Historia Uniwersytetu Wrocławskiego do roku 1918, Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego, No 1945, Wrocław 1997, 146–147.
- [19] **Bruzewicz-Mikłaszewska B.:** Czy nas już sprzedano. Gazeta Uczelniana AM we Wrocławiu, 2000, 6.

- [20] **Partsch C.:** Zahnärztliches Institut. In: Festschrift zur Feier des hundertjährigen Bestehens der Universität Breslau. Hrsg. Georg Kaufmann, Breslau 1911, t. 2, 330–334.
- [21] Breslauer Adressbuch, 1902, Biblioteka Uniwer. Wrocł. Zbiory Specjalne.
- [22] **Łagiewski M.:** Wrocławscy Żydzi 1850–1944. Wyd. Muzeum Historyczne, Wrocław 1997, 271.
- [23] **Łagiewski M.:** Stary Cmentarz Żydowski we Wrocławiu. Wydawnictwo „ZET”, Wrocław 1995, 27.

Adres do korespondencji:

Barbara Bruziewicz-Mikłaszewska
 Katedra i Zakład Protetyki Stomatologicznej AM
 ul. Cieszyńskiego 17
 50-136 Wrocław

Praca wpłynęła do Redakcji: 16.05.2002 r.

Po recenzji: 12.06.2002 r.

Zaakceptowano do druku: 5.11.2002 r.

Received: 16.05.2002

Revised: 12.06.2002

Accepted: 5.11.2002